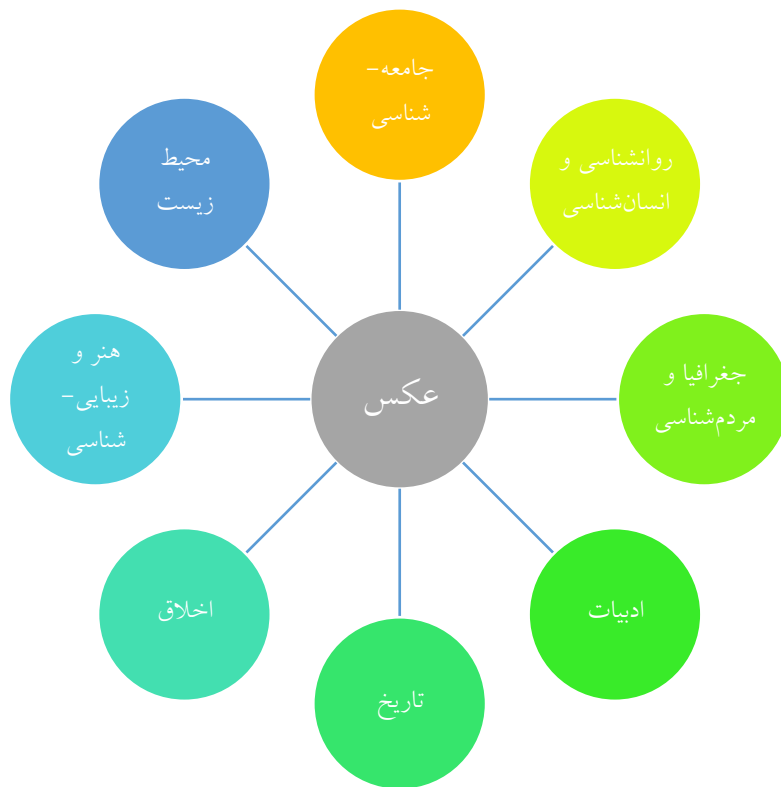

درسی که عکس‌ها به ما می‌آموزند

عکس‌ها، هزاران کلمه می‌ارزند. سخنان بسیاری هستند که در کلمات نمی‌گنجند اما در یک قاب عکس جای می‌گیرند. استفاده از عکس در کلاس درس مزایای زیادی دارد:

- عکس‌ها می‌توانند به بسیاری از عقاید و تئوری‌ها جان ببخشند و مضمون‌های انتزاعی را به تصویر بکشند. بنابراین معلمان می‌توانند بسیاری از مفاهیم پیچیده را ساده‌تر آموزش دهند.
 - بسیاری از عکس‌ها مفاهیم را در موقعیت‌های واقعی زندگی نشان می‌دهند. دانش‌آموزان با درس‌هایی که به زندگی روزمره‌ی آن‌ها پل می‌زنند، بهتر ارتباط برقرار می‌کنند.
 - عکس‌ها برای بیشتر دانش‌آموزان جذاب هستند، شروع کلاس با یک عکس، دانش‌آموزان را با کلاس درگیر می‌کند.
 - بسیاری از دانش‌آموزان باید «ببینند» تا یاد بگیرند. عکس‌ها، هم آموزش دیداری را میسر می‌کنند و هم می‌توانند خوب دیدن را در دانش‌آموزان تقویت کنند.
- در این متن فعالیت‌هایی برای استفاده از عکس در کلاس درس آماده کرده‌ایم. تلاش‌مان این بوده‌است که از جانب علوم مختلف به عکس‌ها نگاه کنیم. ما معتقدیم که اگر دانش‌آموزان یاد بگیرند که از جانب علوم مختلف به یک منظره نگاه کنند، بهره‌ی بیشتری از آن صحنه می‌برند. آن‌ها «نگاه کردن» را می‌آموزند و یاد می‌گیرند که هر صحنه‌ای از زندگی چه معنایی می‌تواند داشته‌باشد. در زمانه‌ی هجوم رسانه‌ها، یادگرفتن «نگاه کردن از زوایای مختلف» کمک زیادی در تفکر انتقادی و درک مفاهیم به آن‌ها خواهد کرد.
- اما برای فهم و استفاده از عکس احتیاج داریم که با عکس درگیر شویم و با دنیای عکس ارتباط برقرار کنیم. بنابراین در ابتدا به فعالیت «گرم کردن در مشاهده‌ی عکس» می‌پردازیم.

گرم کردن در مشاهده‌ی عکس

فعالیت

هدف: توجه به جزئیات و نشانه‌ها در عکس

۱- به عکس نگاه کنید و به سؤالات زیر پاسخ دهید.

- چه چیزهایی در عکس می‌بینید؟
- در مورد هر شیء و هر شخص، احساس ابتدایی شما چیست و چه چیزهایی می‌توانید بگویید؟
- چه نشانه‌هایی در عکس باعث می‌شود که چنین چیزی را درباره‌ی هر شخص یا شیء احساس کنید یا بگویید؟

۲- به مکان اطراف عکس نگاه کنید.

- به نظر شما زندگی در این مکان چگونه است؟
- فکر می‌کنید در این مکان چه صداهایی به گوش می‌رسد؟
- به نظر شما در این مکان چه بوهایی استشمام می‌شوند؟
- فکر می‌کنید افرادی که در عکس هستند، احتمالاً پیرامون چه موضوعاتی با یکدیگر صحبت می‌کنند؟

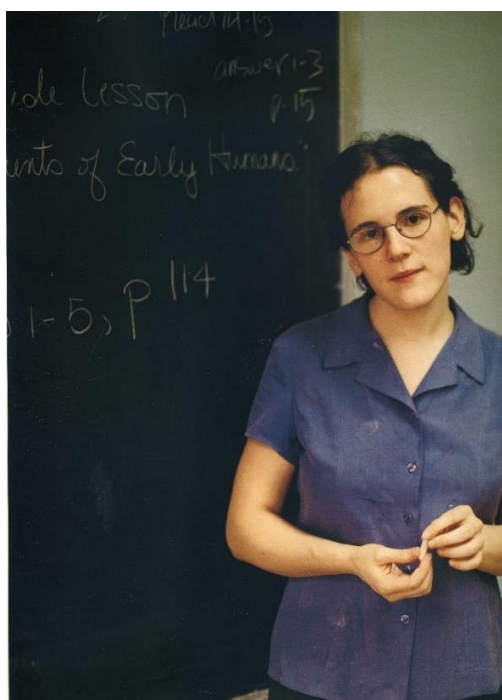

عناوین: طبقه اجتماعی و سبک زندگی، مفهوم فقر، ترس اجتماعی، تبعیت، قانون، خانواده، فرهنگ، خشونت، کار، زنان، اقلیت‌ها، جنسیت، زندگی روزمره، جامعه‌شناسی مرگ، معلولیت و تندرستی، مهاجرت، دین، سالخوردگی، جنگ، شهر و فضای شهری، ...

فعالیت ۱

هدف: شناخت طبقه اجتماعی

به عکس‌های زیر نگاه کنید:

اکنون بگویید که به نظر شما هر یک از افراد در هر عکس:

- در چه منطقه‌ای از شهر زندگی می‌کنند؟
- اغلب کدام مکان را برای تفریح انتخاب می‌کنند؟

- معمولاً با فرزندان‌شان درباره چه موضوعاتی صحبت می‌کنند؟ (نوع گفتگو، محتوا، لحن، توصیه‌هایی که به فرزند خود می‌کنند و ...)
 - چه آرزوها و چه نگرانی‌هایی برای فرزندان‌شان دارند؟
 - در مهمانی‌هایشان چه می‌گذرد؟
 - چه غذاهایی می‌خورند؟
 - اگر این خبر را بشنوند که قرار است جنگی در کشورشان برپا شود، چه واکنشی نشان می‌دهند؟
 - معمولاً به چه نوع موسیقی گوش می‌کنند؟
 - در برابر خصوصی شدن مدارس چه واکنشی نشان می‌دهند؟
- در مقابل هر سؤال بنویسید که بر اساس چه نشانه یا نشانه‌هایی در عکس به سؤال مورد نظر پاسخ داده‌اید.

فعالیت ۲

ما در این فعالیت می‌خواهیم که به دانش‌آموزان یاد بدهیم که به عکس‌ها و نیز عناوین روزنامه‌ها و رسانه‌ها با نگاه انتقادی بنگرند. همچنین خودشان قادر باشند که از عکس‌ها در مستندسازی مسائل اجتماعی استفاده کنند. عکس زیر را ببینید.

داستان عکس از این قرار است: «۱۲ ژوئن سال ۲۰۱۸ میلادی مأموران مرزبانی آمریکا، یانلا سانچز، دختر بچه‌ی دو ساله‌ی هندوراسی را به همراه مادرش، ساندرا سانچز دستگیر و روانه‌ی بازداشتگاه کردند. در توضیحات این عکس آمده است: خانواده‌های مهاجر با قایق از رودخانه‌ی ریوگرانده (این رود بخشی از مرز بین آمریکا و مکزیک محسوب می‌شود) عبور کرده بودند که نیروهای مرزبانی آمریکا آن‌ها را بازداشت کردند. ساندرا سانچز می‌گفت وی و دخترش پس از سفری یک ماهه، با عبور از آمریکای مرکزی و مکزیک، برای درخواست پناهندگی به آمریکا آمده‌اند. در این دوره ترامپ در مرزهای آمریکا سیاست آستانه‌ی تحمل صفر (zero tolerance) را اعلام کرده بود و به واسطه‌ی آن، مهاجرانی که غیرقانونی از مرزها عبور می‌کردند، ممکن بود به عنوان مجرم تحت پیگرد قانونی قرار گیرند. اجرای این سیاست باعث جدایی پدر و مادرها از فرزندان خود و حتی انتقال آن‌ها به بازداشتگاه‌های مجزا می‌شد. پس از اینکه این عکس به صورت جهانی منتشر شد و در پی آن بازخوردهای مختلف زیادی را دریافت کرد، اداره‌ی گمرک و حفاظت مرزی ایالات

متحدہ آمریکا اعلام کرد یانلا جزو هزاران کودکی نیست که توسط نیروهای آمریکا از والدین شان جدا شده است. با این حال اعتراض های عمومی از کشورها و ملل مختلف باعث شد در بیستم ژوئن همان سال، دونالد ترامپ اجرای بخش هایی از سیاست آستانه ی تحمل صفر، از جمله جداسازی کودکان از والدین شان را به حالت تعلیق درآورد.

فرض کنید که عکس بالا قرار است که در صفحه ی اول یکی از روزنامه های مشهور چاپ شود و شما خبرنگار هستید. اکنون به عنوان خبرنگار باید برای این عکس عنوان تعیین کنید. با هریک از اهداف زیر برای عکس عنوان بنویسید.

- هدف ۱: می خواهید خبر واقعی مربوط به عکس را تحریف کنید.
- هدف ۲: می خواهید شعارهای عوام فریبانه ای بدهید که هیجانات مردم را بالا ببرد.

▪ هدف ۳: می خواهید به حقیقتی اشاره کنید و مردم را به آن حقیقت دعوت کنید. پس از اجرای فعالیت می توانید تصویر مقابل را به همراه این توضیح به بچه ها نشان دهید: «مجله ی تایم منتقد شیوه ی برخورد ترامپ با مهاجرین بود. سردبیر این مجله، چندی بعد، این عکس تاریخی را بر روی جلد مجله ی خود منتشر کرد. این نشریه، حقیقت برخورد غلط با مهاجرین را با عنوان طعنه آمیز «به آمریکا خوش آمدی!» و با این عکس به تصویر کشید.»

این تمرین را می توانید با تعداد بیشتری از عکس های دیگر نیز انجام دهید. عکس زیر در رسانه ها با عنوان «واکشن مسئولین به مشکلات اجتماعی» چاپ شده است. شما می توانید از دانش آموزان بخواهید که با اهدافی که در بالا ذکر شد، برای این عکس عناوین دیگری پیدا کنند.

عناوین: خصیصه‌های اخلاقی مثبت و منفی مانند امید و یاس، عدل و ظلم، محبت و کین، انصاف و بی‌انصافی، همدلی و درک نکردن، اطاعت و سرپیچی، ایمان و بی‌ایمانی، امانت‌داری و خیانت و ... ، در بستر رویدادهای زندگی مانند مرگ، درد، جنگ و

فعالیت ۱

عکس‌هایی از جنگ‌های مختلف را به کودکان نشان دهید که هرکدام، روایت‌کننده‌ی جنبه‌های مختلفی از جنگ باشند. به عنوان مثال، عکس‌های زیر را ببینید:

عکس راست در ردیف بالا، مربوط به جنگ داخلی سوریه است و دختری سوری را نشان می‌دهد که از مادرش دفاع می‌کند. عکس سمت چپ مربوط به جنگ جهانی دوم است. عکس ردیف میانی، شورش مردم ماداگاسکار علیه رئیس‌جمهور این کشور را نشان می‌دهد که با آتش نیروهای امنیتی مواجه شده‌است. ابتدا از دانش‌آموزان بخواهید که به تصاویر نگاه کنند. «هر عکس چه حرف‌هایی برای گفتن دارد؟»، «هر عکس ما را به انجام چه کاری دعوت می‌کند؟»

سپس به آن‌ها بگویید: «فرض کنید شما یک عکاس جنگ هستید و می‌خواهید اخبار واقعی یک جنگ را برای تعدادی از نوجوانان، در کشوری دیگر، روایت کنید. اگر بخواهید که آنان را ترغیب به انجام کاری در راستای «عدالت» کنید، از چه چیزهایی عکس می‌گیرید؟ (می‌توانید به جای «عدالت»، ویژگی‌های اخلاقی دیگری قرار دهید. مثلاً «مهر» یا «صلح» یا ...)»

برای این‌که دانش‌آموزان درک بیشتری از موضوع پیدا کنند، می‌توانید برخی عکس‌های مشابه را با هم مقایسه کنید. به عنوان مثال دو عکس زیر را ببینید:

هر دو عکس، ویرانی شهر درسدن آلمان را در جنگ جهانی دوم نشان می‌دهند. در واپسین ماه‌های جنگ جهانی دوم، نیروهای انگلیس و آمریکا، در چهار یورش، هزاران تن بمب آتش‌زا (بمب‌های بشکه‌ای و فسفری) و بمب انفجاری را بر این شهر فرو ریختند. طوفان آتش ناشی از آن مساحتی به بزرگی ۳۹ کیلومتر مربع از مرکز شهر را نابود کردند و بین ۲۲'۰۰۰ تا ۲۵'۰۰۰ نفر کشته شدند. پس از پایان جنگ، تا امروز، این حملات یکی از موضوعات اخلاقی محل گفتگو بوده است. هر دو عکس بالا ویرانی درسدن را نشان می‌دهند. اما در عکس سمت چپ، مجسمه‌ای از سنگ سیاه با نام «تندیس مهربانی» در عکس دیده می‌شود. گویی مجسمه‌ی «مهربانی» اکنون به ویرانه‌های جنگ می‌نگرد و ما را به تأملی اخلاقی فرا می‌خواند. بدین ترتیب عکس دوم مضمونی فراتر از ویرانی حاصل از جنگ دارد. عکس زیر نیز عکس مشابهی مربوط به افغانستان است که با عکس‌های بالا قابل مقایسه است. این بار حضور یک انسان (که زنی با لباس سفید است)، بعد اخلاقی جدیدی به تصویر خرابه‌ها بخشیده است:

تعدادی عکس را به بچه‌ها نشان دهید، تمرین گرم کردن را انجام دهید و از آن‌ها بخواهید که احساس‌شان را نسبت به هر عکس بگویند. سپس از آن‌ها بپرسید که «چه چیزهایی در عکس وجود دارد که باعث می‌شود ما چنین احساسی نسبت به عکس داشته باشیم؟» دانش‌آموزان می‌توانند به عناصر طبیعی مانند نور یا باران، یا یک شیء و یا یک فرد در عکس اشاره کنند که منجر شده‌است احساس ما نسبت به عکس شکل بگیرد. به عنوان مثال در عکس زیر با عنوان «کارگران چای»، عناصری مثل نور و شکل قرار گرفتن کیسه‌های چای - که شبیه به امواج دریا شده‌است - پیام تازه‌ای به عکس می‌بخشد؛ پیامی که می‌تواند از جنس «قداست» باشد.

در تمرین‌های بعدی، می‌توانیم عکس‌های دیگری را به دانش‌آموزان نشان بدهیم و از آن‌ها بپرسیم «چه چیزهایی می‌توانیم به این عکس اضافه کنیم تا پیغام عکس تغییر کند؟» مثلاً، عکس امیدوارانه‌تر شود، یا خشم بیشتری ایجاد کند یا نشاط بیشتری داشته‌باشد یا در مخاطب تواضع بیشتری ایجاد کند و ...

همچنین می‌توانیم، عکس‌هایی را به دانش‌آموزان نشان دهیم و از آن‌ها بپرسیم که «اگر هریک از محتواهای عکس را حذف کنیم، پیغام عکس چه تغییری خواهد کرد؟» به عنوان مثال عکس زیر را ببینید. این عکس هم در مورد یک کارگر چای و از همان عکاس است. اگر از عکس زیر، «راه» را حذف کنیم، پیام عکس چه تغییری می‌کند؟ اگر «باد» را حذف کنیم چه‌طور؟

فعالیت ۳

در بخش قبل، با نگاهی جامعه‌شناختی از دانش‌آموزان خواستیم که برای عکس‌ها عنوان انتخاب کنند. می‌توانیم این فعالیت را با نگاهی اخلاقی نیز انجام دهیم. عکسی را به دانش‌آموزان نشان دهید. می‌توانید داستان عکس را برای آن‌ها تعریف کنید. سپس از آن‌ها بخواهید که با نگاه‌های زیر به عکس فکر کنند و برای آن عنوان انتخاب کنند: نگاهی امیدوارانه، نگاه خشمکینانه، نگاهی ناامید، نگاهی کین‌توزانه، نگاهی بخشایشگر، نگاهی پرمحبت، نگاهی خصمانه، نگاه خسته و ... به عنوان مثال به عکس زیر توجه کنید:

عکاس برای عکاسی از یک پزشک به سودان رفته بوده است. اما با دیدن این دو دختر که به تازگی زیر تیغ جراحی پزشک، دست مرگ از سر آن‌ها کوتاه مانده بود، چنان سر شوق آمد که ابتدا از آن‌ها عکس گرفت. این دو، کودکان یتیمی بودند که از کنیای محروم و رنج‌کشیده‌ی خود به سودان غوطه‌ور در جنگ‌های داخلی پناه آورده بودند. قلب هر دو دختر به تازگی جراحی شده بود، اما آن‌ها دست در گردن هم غش‌غش می‌خندیدند و ترانه‌های کودکانه می‌خواندند. این عکس و توضیحات پیرامون آن از کتاب «نگاهم کن، خیالم کن»، اقتباس شده است، عنوانی که نویسنده‌ی کتاب برای عکس برگزیده، چنین است: «نه به ابلیس!».

هنر و زیبایی‌شناسی

عناوین: زاویه دید، رنگ، ترکیب بندی، کادر بندی، ادراک بصری، حرکت، جهت، بافت، شکل‌ها، تداعی، مقایسه، همنشینی، نظم و بی‌نظمی، هماهنگی، ریتم، تقارن و عدم تقارن، بی‌طرفی و تاکید، سبک‌ها، انحراف از واقعیت یا مطابق با واقعیت، وضوح یا محو بودن، تکرار، نور و

فعالیت ۱

از دو دانش‌آموز بخواهید که روبروی یکدیگر بنشینند. یه یکی از آن‌ها عکسی را نشان دهید. دانش‌آموزی که روبروی او نشسته است، نباید عکس را ببیند. از دانش‌آموزی که عکس را دیده است، می‌خواهیم که آن را به گونه‌ای توصیف کند که دوستش بتواند آن را تصور کند و نقاشی عکس را بدون دیدن آن بکشد. سپس هر دو نفر نقاشی را با عکس ابتدائی مقایسه می‌کنند. به عنوان نمونه می‌توانید از عکس‌های زیر استفاده کنید. به خاطر داشته باشید که هدف ما کشیدن یک نقاشی زیبا نیست، بلکه کشیدن تصویری است که بیانگر عکس باشد. ما می‌خواهیم خوب دیدن را به دانش‌آموزان یاد بدهیم.

فعالیت ۲

کادر بندی یکی از عناصر هنری هر تصویر است. برای آشنا شدن دانش آموزان با کادربندی، می توانیم به کمک مقوا یک قاب درست کنیم و در یک ساعت کلاسی از آن‌ها بخواهیم که از درون قاب به اطراف خود نگاه کنند. دوست دارند چه چیزهایی را نگاه کنند؟ اگر از دور نگاه کنند، چه چیزهایی را در قاب می بینند؟ اگر از نزدیک نگاه کنند، چه طور؟ می توانیم عکس هایی با کادرهای مختلف را به آن‌ها نشان بدهیم تا با مضمون کادربندی بیشتر آشنا شوند.

همچنین می توانیم عکس هایی با کادرهای باز و بسته را به دانش آموزان نشان بدهیم. دانش آموزان می توانند در این باره صحبت کنند که عکاس چرا با کادر باز یا کادر بسته عکس گرفته است:

برای درک بیشتر موضوع، می‌توانیم فعالیت زیر را انجام دهیم: یک عکس را به ۲ یا ۳ یا ۴ قسمت تقسیم کنید. دانش‌آموزان را به تعداد قطعات عکس گروه‌بندی کنید. به هر گروه یک برش از عکس را بدهید. در این مرحله هیچ گروهی نمی‌تواند عکس سایر گروه‌ها را ببیند. از اعضای هر گروه بخواهید که در مورد عکس، بنا به بخشی از عکس که در دست آن‌ها هست حرف بزنند. سپس همه گروه‌ها قطعه عکس خود را بیاورند و پازل را تکمیل کنند. اکنون از آن‌ها بخواهید که دوباره در مورد عکس صحبت کنند. آیا تغییری در نظرشان ایجاد می‌شود؟

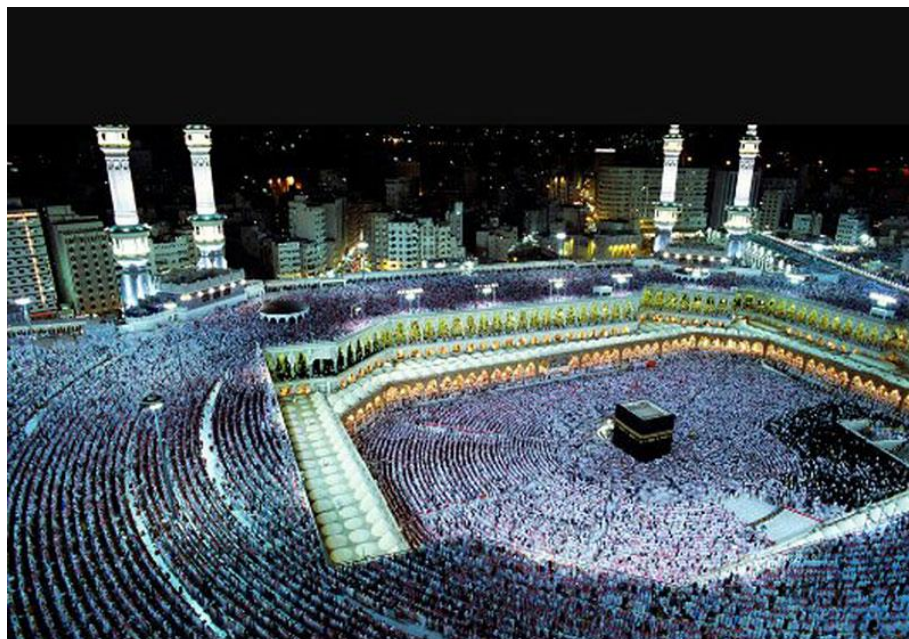

فعالیت ۳

بسیاری از ویژگی‌های زیبایی‌شناسی عکس‌ها در مقایسه‌ی عکس‌ها با هم درک می‌شوند. یک فعالیت مناسب، می‌تواند مقایسه‌ی عکاسی یک صحنه، در عکس‌های مختلف باشد. مشاهده‌ی این عکس‌ها می‌تواند موجب هم‌افزایی باشد و به درک بیشتر مضمون عکس کمک کند و یا به دانش‌آموزان تفکر انتقادی زیبایی‌شناختی بدهد. علاوه بر این، دانش‌آموزان متوجه می‌شوند که زیبایی بنا به هدف عکاس، می‌تواند مضامین مختلفی داشته باشد. در مورد هر عکس می‌توانید از آن‌ها بپرسید:

- در عکس چه چیزهایی می‌بینید؟
- به نظر شما کدام عکس زیباتر است؟
- چه چیز این عکس را زیبا کرده است؟
- فکر می‌کنید که عکاس در هریک از این عکس‌ها می‌خواسته چه چیزی را به ما نشان دهد؟

- آیا هنوز هم نظرتان در مورد عکسی که زیباتر است، همان است؟ (اگر به هدف عکاس فکر کنیم، ممکن است مضمون زیبایی در ذهن ما تغییر کند).
- نمونه‌های زیر را ببینید:

گاهی اوقات هم می‌توان عکس‌ها را با نقاشی‌ها مقایسه کرد. در این مقایسه نیز می‌توان از سؤالات بالا استفاده نمود.

محیط زیست

عناوین: طبیعت و محیط زیست، جامعه‌شناسی و محیط زیست، اتمام منابع طبیعی، آلودگی و مواد زاید، کمبود غذا، گرم شدن زمین، اصلاح نژادی محصولات، مصرف‌گرایی و تخریب محیط زیست، بوم‌شناسی، مدرن‌سازی بوم‌شناسی، بازیافت و ...

فعالیت:

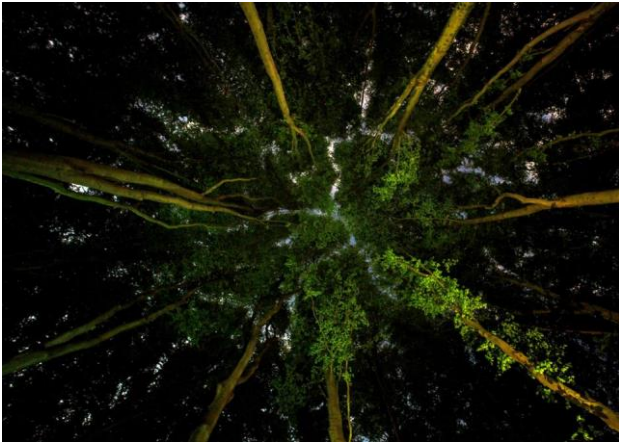
برای انجام این فعالیت بهتر است که در ابتدا دانش‌آموزان با مفاهیم زیست‌محیطی آشنا شوند و برخی از تصاویر مرتبط با موضوع محیط‌زیست را ببینند. به این منظور می‌توانید از کتاب «آینده کره زمین» استفاده کنید. (در این کتاب که در «شرکت انتشارات فنی ایران» به چاپ رسیده است، به کمک سی‌وشش عکس، تقریباً همه مسائل زیست محیطی کنونی بررسی شده و راه‌حلی برای نسل‌های آینده ارائه گردیده است).

علاوه بر این، فیلم مستند زیست-محیطی «home» نیز، می‌تواند به عنوان مقدمه‌ی این فعالیت مورد استفاده قرار گیرد. (این فیلم، مستند بسیار زیبایی است که بخش اعظم آن را تصاویر جذابی تشکیل می‌دهد که به صورت هوایی تهیه شده‌اند. این مستند را می‌توانید در اینترنت جست‌وجو کنید و با دوبله‌ی فارسی ببینید).

پس از آشنایی اولیه‌ی دانش‌آموزان با مفاهیم مربوط به محیط زیست و همچنین بعد از این که برخی از تصاویر مربوط به محیط زیست را مشاهده نمودند، می‌توانید فعالیت را اینچنین ادامه دهید:

برخی از عناوین مربوط به محیط زیست را انتخاب کنید. دانش‌آموزان را به گروه‌های ۳ نفره گروه‌بندی کنید. هر گروه یک عنوان را انتخاب می‌کند. از آن‌ها بخواهید در مورد عنوان انتخابی‌شان حدود ۲ صفحه تحقیق کنند و عکس‌های مربوط به موضوع را در اینترنت جست‌وجو کنند. سپس تعدادی موسیقی مناسب در اختیار آن‌ها قرار دهید و از آن‌ها بخواهید به کمک برخی از نرم‌افزارهای موجود (مانند movie maker و یا inshot) یک کلیپ ویدئو درست کنند. در این کلیپ ویدئو هر تصویر باید حدود یک یا دو جمله توضیح داشته باشد؛ به‌طوری که اگر سایر دانش‌آموزان این کلیپ را ببینند، بتوانند اطلاعات نسبتاً جامعی از موضوع مورد نظر (مثلاً گرسنگی) به‌دست آورند.

در صورتی که فکر می‌کنید ساخت کلیپ برای دانش‌آموزان شما دشوار است، می‌توانید از آن‌ها بخواهید که عکس‌های مرتبط با موضوع را بیابند و برای سایر هم‌کلاسی‌های خود در کلاس ارائه‌دهند و در مورد آن صحبت کنند.

روانشناسی و انسان‌شناسی

عناوین: همدلی، شناخت احساسات (ترس، غم، خشم، خوشحالی، ...)، امیال، اعتماد به نفس و عزت نفس، اضطراب، سالمندی، بیماری‌های روانی، خاطرات، تعامل‌های گروهی، حضور دیگران، تجارب شخصی، توجه، خواب و رویا و ...

فعالیت ۱

برای اجرای این فعالیت، لازم است که در ابتدا دانش‌آموزان با برخی از احساسات انسانی آشنا باشند. آن‌گاه می‌توانید فعالیت زیر را انجام دهید: دانش‌آموزان را به گروه‌های ۴ نفره تقسیم کنید. به هریک از گروه‌ها یک کاربرگ حاوی یک عکس بدهید که احساسات و عواطف انسانی در آن مشهود باشد. به عنوان نمونه عکس‌های زیر را ببینید:

در هر کاربرد از اعضای هر گروه بخواهید که به سؤالات زیر پاسخ دهند:

- فکر می‌کنید که هریک از افرادی که در تصویر هستند چه احساسی دارند؟ (می‌توانید برخی از احساسات را برای راهنمایی بنویسید: شادی، رضایت، ترس، ناراحتی، خشم، اضطراب، خستگی، بی‌تفاوتی و ...)
 - بهرتر است که این سؤال به تناسب هر عکس طراحی شود. مثلاً برای عکس دو پیرمرد، در کاربرد چنین نوشته می‌شود: «فکر می‌کنید مرد جلوی تصویر چه احساسی دارد؟ ترسیده؟ نگران است؟ ناراحت است؟» و سؤال دوم این است: «مرد پشت پنجره چه کار می‌کند؟ فکر می‌کنید که او چه احساسی دارد؟ ناراحتی؟ شادی؟ نگرانی؟ امیدواری؟»
 - فکر می‌کنید قصه‌ی این عکس چیست؟ برای این عکس یک قصه بسازید و در ۵ سطر بنویسید.
- پس از این که دانش‌آموزان فعالیت گروهی را انجام دادند، کاربرگ‌ها را تحویل بگیرید. تصاویر را یکی یکی به تمام دانش‌آموزان نشان بدهید، قصه‌ای را که دانش‌آموزان نوشته بودند در کلاس بخوانید و سپس در صورتی که قصه‌ی واقعی عکس را می‌دانید، داستان واقعی را هم تعریف کنید. (به عنوان مثال، عکس دو پیرمرد، مربوط به زمانی است که سال‌ها پس از جدایی کره‌ی شمالی و کره‌ی جنوبی، دو برادر که یکی از آن‌ها در کره‌ی شمالی مانده بود و دیگری در کره‌ی جنوبی، توانسته بودند برای مدت محدودی همدیگر را ببینند و مجبور بودند که دوباره از همدیگر جدا شوند.)
- حتماً به دانش‌آموزان تأکید کنید که هر عکس می‌تواند قصه‌های واقعی زیادی داشته باشد. قصه‌ی خود عکس یک قصه‌ی واقعی است و داستانی که بچه‌ها هم نوشته‌اند، می‌تواند همان اندازه واقعی باشد.

فعالیت ۲

عکسی را در کلاس به نمایش بگذارید. سپس از دانش‌آموزان بخواهید که با هریک از حالت‌های زیر در مورد عکس صحبت کنند:

- همچون کسی که نق می‌زند
- همچون کسی که امیدوار و پرتلاش است
- همچون کسی که خسته است
- ...

فعالیت ۳

عکسی از یک انسان را به دانش‌آموزان نشان دهید. از آن‌ها بخواهید که از زبان فردی که در عکس می‌بینند، در مورد موضوعاتی مانند جنسیت، جنگ، خانواده و ... صحبت کنند: «خودت را جای او تصور کن. نظرت را درباره‌ی بگو. در این باره چه آرزویی داری؟».

عکس‌های زیر، تصویر یک دختر افغان به نام «شربت گل»، را نشان می‌دهد. عکس دوم با فاصله‌ی ۲۵ سال از عکس اول، از همان دختر گرفته شده‌است. این عکس یکی از نمونه‌هایی است که می‌تواند دست‌مایه‌ی فعالیت بالا باشد.

فعالیت ۴

فرض کنید برای طراحی داخلی مکانی مانند خانه‌ی سالمندان، بیمارستان یا مدرسه، قرار است عکس‌هایی انتخاب کنند و به دیوارها نصب کنند. از دانش‌آموزان بخواهید که عکس‌هایی مناسب با مکان مورد نظر بیابند و دلیل انتخاب خود را توضیح دهند.

عناوین: تاریخ خانواده، خانه، جنگ، غذا، لباس، مکان های تاریخی، اتفاقات تاریخی، خاطرات شخصی، پرخاشگری و خشونت و ...

فعالیت ۱

یک واقعه تاریخی تأثیرگذار یا زندگینامه‌ی شخص تأثیرگذاری را برای کودکان روایت کنید. بهتر است که در روایت خود، به موضوعی بپردازید که به طور ملموسی با نیازهای دانش‌آموزان در ارتباط باشد. همچنین می‌توانید پیش از ورود به موضوع، سؤالاتی را مطرح کنید که دانش‌آموزان را با موضوع درگیر کند. (به عنوان مثال می‌توانید به دعوای دانش‌آموزان با هم بپردازید و سپس درباره‌ی راه‌های حل اختلاف با آن‌ها گفت‌وگو کنید و آن‌گاه در مورد «زندگی گاندی» و یا «تاریخ عدم خشونت» با آن‌ها حرف بزنید.) سپس از آن‌ها بخواهید که راه‌هایی برای معرفی موضوع به سایر دانش‌آموزان مدرسه و دانش‌آموزان کوچک‌تر ارائه دهند. یکی از این راه‌ها می‌تواند برگزاری یک نمایشگاه عکس باشد.

فعالیت ۲

زندگی‌نامه‌ی یک شخصیت تأثیرگذار را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید. سپس آن‌ها را به چند گروه تقسیم کنید. هر گروه مسئول ارائه‌ی یک برهه از زندگی شخصیت مورد نظر است. دانش‌آموزان هر گروه باید یک عکس و خلاصه‌ای از اتفاقات یا رخدادهای زندگی آن شخصیت را به همراه تصمیم یا تصمیماتی که او در آن برهه از زندگی‌اش اتخاذ کرده را کنار هم بگذارند. سپس هر برش از زندگی روی تابلویی نصب می‌شود. دانش‌آموزان می‌توانند با قراردادن تابلوها در کنار هم، نمایشگاهی از زندگی‌نامه شخصیت مورد نظر را برگزار کنند. دانش‌آموزان در اجرای این فعالیت در موارد دیگری هم می‌توانند از عکس‌ها استفاده کنند؛ مواردی مثل تهیه‌ی کارت دعوت، تهیه‌ی پوستر تبلیغاتی، تهیه‌ی گزارش بعد از برگزاری نمایشگاه و ...

فعالیت ۳

از دانش‌آموزان بخواهید که یک برش از تاریخ را بدون عکس توصیف کنند. سپس با فاصله‌ی پنج دقیقه، همان توضیحات را با استفاده از عکس ارائه دهند.

فعالیت ۴

بسیاری از مضامین در مسیر تاریخ تغییر می‌کنند، رشد می‌کنند، بهتر می‌شوند، افول می‌کنند، بدتر می‌شوند، مدرن می‌شوند، کهنه می‌شوند و ... می‌توانیم از دانش‌آموزان بخواهیم که برخی از این تغییرات تاریخی را با عکس روایت کنند؛ به عنوان مثال مفهوم مدرسه یا آموزش و پرورش در تاریخ ایران.

فعالیت ۵

انسان‌ها نیز در طول زمان عوض می‌شوند. تاریخ، بستر تغییر بسیاری از ما انسان‌هاست. می‌توانیم تصاویری از دو زمان مختلف یک فرد را به دانش‌آموزان نشان دهیم و از آن‌ها بخواهیم که در مورد تغییراتی که آن فرد در طول زمان کرده‌است صحبت کنند. دانش‌آموزان باید توضیح دهند که بر اساس چه نشانه‌هایی در عکس متوجه این تغییرات شده‌اند. (شکل لباس پوشیدن، حالت چشم‌ها و نگاه، شکل

صورت و ...) سپس می‌توانیم در این باره گفت‌وگو کنیم که چه وقایع تاریخی، سیاسی، اجتماعی و ... موجب این تغییرات در فرد شده‌است و کدام انتخاب‌ها و تصمیماتی که فرد اتخاذ کرده، این تغییرات را در او به وجود آورده‌اند. عکس «شربت گل» که در فعالیت‌های قبلی مشاهده کردید، نمونه‌ی خوبی برای این فعالیت است. در تصاویر زیر، دو عکس سمت راست مربوط به همسر گاندی و عکس‌های سمت چپ، مربوط به یک هنرپیشه‌ی سینماست:

فعالیت ۶

در سده‌های اخیر، بسیاری از عکس‌ها، تأثیرات زیادی بر جریان تاریخ گذاشته‌اند. عکس‌های زیادی بوده‌اند که داستان واقعی یک جنگ، یک سیاست یا یک روال اجتماعی را روایت کرده‌اند؛ روایتی که می‌توانست بدون حضور عکس، نادیده و ناشنیده باقی بماند. **World Press Photos** از سال ۱۹۵۵م. هر ساله، بهترین عکس‌های خبری را انتخاب می‌کند و در معرض دید عموم قرار می‌دهد. می‌توانیم در تدریس تاریخ، برخی از این عکس‌های تاریخ‌ساز را به دانش‌آموزان نشان بدهیم و داستان این عکس‌ها را برای آن‌ها روایت کنیم. این عکس‌ها هم می‌توانند زمینه‌ساز آشنایی با تاریخ جهان باشند و هم موضوعی برای بحث و گفت‌وگو در کلاس. همچنین دانش‌آموزان را با عکاسی به عنوان یک عمل اجتماعی آشنا می‌کند. به عنوان نمونه تصویر زیر مربوط به سال ۱۹۵۷، آمریکا است: «دوروتی کانتس، دختری که در وسط تصویر دیده می‌شود، یکی از نخستین دانش‌آموزان سیاه‌پوستی است که توانسته وارد دبیرستان‌هایی شود که پیش از آن صرفاً سفیدپوستان را پذیرش می‌کرده است. سابقه‌ی طولانی تبعیض نژادی و عکس‌العمل‌های سفیدپوستان باعث شد که والدین دوروتی تنها بعد از چهار روز وی را از دبیرستان خارج کنند. عکس زیر بخشی از مشکلات دوروتی را در میان سفیدپوستان نشان

می‌دهد. اما دوروتی بعد از دبیرستان و برای انتخاب کالج و دانشگاه انتخاب کرد که بار دیگر به دانشگاه شهر خود بازگشته و تحصیلات خود را در آنجا ادامه دهد. او کارشناسی خود را در رشته‌ی «مدیریت آموزشی کودکان پیش‌دبستان» به اتمام رساند. آن چهار روز سخت، الهام‌بخش دوروتی گشته و او را به این تصمیم رسانده بود که در زمینه‌ی آموزش و پرورش فعالیت بپردازد.

برای گسترش این فعالیت می‌توانیم از دانش‌آموزان بخواهیم که به کمک عکس‌بخش‌هایی از روال‌های درست یا غلط در جامعه یا محله را روایت کنند و از عکس‌های آنان یک نمایشگاه برپا کنیم. همچنین می‌توانیم از بچه‌ها بخواهیم که فرض کنند که قرار است عکس آن‌ها بر روی یک تابلوی بزرگ در شهر نصب شود، آن‌ها باید برای هریک از عکس‌های خود، یک ضرب‌المثل، شعر یا یک جمله‌ی تأثیرگذار انتخاب کنند تا در کنار عکس‌شان نوشته شود.

ادبیات

عناوین: نگارش، داستان‌نویسی، نگاه ادبی، شخصیت‌پردازی، توصیف، تشبیه، نمادها، استعاره‌ها، اسطوره‌ها، خیال‌پردازی و ...

در بسیاری از فعلیت‌هایی که در بخش‌های قبل مشاهده کردید، نگارش و ادبیات بخشی جدایی‌ناپذیر از فعالیت‌ها بود. اما به‌طور خاص، فعالیت‌هایی که از دانش‌آموزان می‌خواهند داستانی برای عکس تصور کنند و یا عنوانی برای عکس انتخاب کنند، بیشتر در حیطه‌ی اهداف ادبیات هستند. (رجوع کنید به فعالیت ۳ در بخش جامعه‌شناسی و فعالیت ۳ در بخش اخلاق و فعالیت ۱ در بخش روانشناسی و انسان‌شناسی) در این بخش نیز چند نمونه فعالیت مرتبط با ادبیات را مثال می‌زنیم.

فعالیت ۱

عکسی را به دانش‌آموزان بدهید و از آن‌ها بخواهید که آن عکس را توصیف کنند و توصیفات‌شان را بنویسند. بدون این‌که چیزی از خودشان به عکس بیفزایند. این توصیف می‌تواند شامل بوهایی که حدس می‌زنند که در محیط عکس استشمام می‌شود و صداهایی که احتمالاً در فضای محیطی عکس به گوش می‌رسد نیز باشد. سپس از آن‌ها بخواهید که در گروه‌های کوچک، توصیفات‌شان را برای هم

بخوانند و با هم مقایسه کنند. در نهایت همه‌ی دانش‌آموزان توصیف نهایی خود را بنویسند و تحویل دهند. تصاویر بسیاری می‌توانند مناسب این فعالیت باشند؛ از یک منظره گرفته تا پرتره‌ی یک انسان و ...

فعالیت ۲

عکسی را به دانش‌آموزان نشان دهید و از آن‌ها بخواهید که عکس را توصیف کنند. سپس از هریک از آن‌ها بخواهید که داستان عکس را حدس بزنند و طرح کلی داستان‌هایشان را در ۲ تا ۵ خط بنویسند. (اگر فکر می‌کنید که نوشتن برای آن‌ها سخت است، می‌توانید بخواهید که داستان‌هایشان را تعریف کنند.) برخی از داستان‌ها را در کلاس بخوانید. اجازه بدهید که دانش‌آموزان متوجه شوند که یک عکس تا چه اندازه می‌تواند دست‌مایه‌ی داستان‌های متفاوتی باشد. این عکس می‌تواند تصویری از یک شیء یا عکس پرتره‌ی یک انسان و یا تصویری از یک واقعه یا یک صحنه‌ی روزمره باشد. در صورتی که عکس، داستانی واقعی در پس‌پشت خود نهان کرده باشد، در پایان، داستان واقعی عکس را هم برای دانش‌آموزان تعریف کنید. خوب است که برای دانش‌آموزان توضیح دهید که تمام این داستان‌ها، چه داستان‌های ما و چه داستان اصلی عکس، همه می‌توانند واقعی باشند و در این تمرین، داستان درست و داستان غلط نداریم. عکس زیر یک نمونه است:

فعالیت ۳

از دانش‌آموزان بخواهید که تصور کنند که طراح جلد کتاب هستند. محتوا و مضمون یک کتاب را برای آن‌ها شرح دهید و بخواهید که در یک کار گروهی عنوان و عکسی برای کتاب پیشنهاد کنند. در صورتی که فکر می‌کنید این کار برای آن‌ها دشوار است، چند عکس و چند عنوان به آن‌ها پیشنهاد دهید و از آن‌ها بخواهید که از میان عکس‌ها و عنوان‌های پیشنهادی شما انتخاب کنند.

فعالیت ۴

تعدادی عکس را به دانش‌آموزان بدهید. تعداد بیشتری ضرب‌المثل هم در مقابل دید آن‌ها قرار دهید. دانش‌آموزان باید هر عکس را با یکی از ضرب‌المثل‌ها که هماهنگ با عکس است و یا مخالف آن است، در کنار هم قرار دهند. به عنوان نمونه، ضرب‌المثل «یک دست صدا ندارد» یا «با یک گل بهار نمی‌شود»، می‌تواند یک ضرب‌المثل مخالف با عکس زیر باشد:

جغرافیای انسانی و مردم‌شناسی

عناوین: ویژگی‌های مردم، پوشش‌ها، فرهنگ‌ها، آداب و رسوم، سنت‌ها، مناسک و آیین‌ها، تفاوت‌ها و شباهت‌های انسانی و ... در مناطق مختلف جهان و نیز نقاط مختلف یک کشور

ما انسان‌ها شباهت‌های بسیاری با یکدیگر داریم. با این حال تفاوت‌های زیادی نیز میان ما وجود دارد. این تفاوت‌ها ما را از یکدیگر متمایز می‌کند و هر انسانی را منحصر به فرد می‌کند. این تفاوت‌ها از سویی می‌تواند دست‌مایه‌ی شوق انسانی برای شناخت بیشتر فرهنگ‌ها، رسوم و عقاید باشد و از سوی دیگر می‌تواند منجر به جنگ و اختلاف و دعوا شود. اگر بتوانیم به دانش‌آموزان آموزش دهیم که به تفاوت‌ها به دیده‌ی شوق و کنجکاوی برای شناخت نگاه کنند، می‌توانیم انتظار داشته‌باشیم که در آینده بتوانند تفاوت‌های انسانی موجود در جامعه را برتابند و آن را چون فرصتی مغتنم برشمرند؛ فرصتی برای نگاه به جهان از زوایای دید مختلف. علاوه بر این در تدریس جغرافیا، دانش‌آموزان برای حفظ کردن اسامی مناطق و کشورها و یافتن مکان آن‌ها بر نقشه، انگیزه‌ی زیادی ندارند. اما اگر اندکی از مردم یک منطقه از جهان بدانند، فرهنگ آن‌ها را بیشتر بشناسند و از آداب آن‌ها بدانند، خود به خود بسیاری از مطالب را می‌آموزند و عکس‌ها می‌توانند کمک زیادی به این موضوع کنند.

فعالیت ۱

بسیاری از اوقات دانش‌آموزان سؤالات بسیاری در مورد تفاوت‌های انسانی دارند مثلاً «چرا رنگ چهره‌ی ما با هم متفاوت است؟» گاهی اوقات سؤالات آن‌ها قالب اعتراض به خود می‌گیرد: «من کنار او نمی‌نشینم، او مثل ما نیست.» این سؤالات می‌توانند آغاز خوبی برای این فعالیت باشد. معلم با سؤالات دانش‌آموزان گرم می‌گیرد و سعی می‌کند که گفت‌وگو را تسهیل‌گری کند. سپس نقشه‌ی جهان را در مقابل دید دانش‌آموزان قرار می‌دهد. هر بار یک نقطه را روی نقشه علامت‌گذاری می‌کند و به کمک عکس‌ها، بچه‌ها را با رسوم و لباس‌ها و مردم یک نقطه از جهان آشنا می‌کند. برای کودکان کوچک‌تر، می‌توانیم داستان دو کودک را برای آن‌ها تعریف کنیم: «کودکانی که به تازگی در محله‌ی خود با همسایه‌ی جدیدی مواجه شده‌اند که مثل بقیه نیست. کودکان موضوع را با مادر بزرگ خود در میان می‌گذارند. مادر بزرگ برای بچه‌ها از تفاوت‌های انسانی می‌گوید. سپس کشورهای مختلف و مردم مختلف را به بچه‌ها معرفی می‌کند.» این قسمت از فعالیت مانند مورد قبل، به کمک عکس و نقشه انجام می‌شود.

این امکان وجود دارد که این فعالیت با نقشه‌ی ایران انجام شود و دانش‌آموزان به کمک عکس‌ها با تفاوت‌های قومیتی و فرهنگی در ایران آشنا شوند. در زیر نمونه‌هایی از عکس‌های مردم‌نگاری کردستان ایران را می‌بینیم:

فعالیت ۲

بخش‌هایی از فیلم مستند «human» را برای دانش‌آموزان پخش کنید. (این مستند حاوی تصاویر زیادی از مردم مناطق مختلف جهان است. در این فیلم دانش‌آموزان می‌توانند خنده‌ها، اشک‌ها، شادی‌ها و غم‌های مردم متفاوتی از سرتاسر دنیا را ببینند. اما بهتر است که با توجه به گروه‌سنی، بخش‌هایی از فیلم را به صورت انتخاب‌شده برای دانش‌آموزان نمایش دهید.) سپس از هر گروه از دانش‌آموزان بخواهید که یکی از کشورهای دنیا را انتخاب کنند و با کمک عکس‌ها غم‌ها، شادی‌ها، رنج‌ها و خوشبختی‌های مردم آن کشور را روایت کنند. عکس‌های هر گروه از دانش‌آموزان به همراه نام آن کشور بر روی یک نابلو نصب می‌شود و همه‌ی تابلوها در کنار هم یک نمایشگاه را تشکیل می‌دهند. بهتر است که معلم، کشورهای محدودی را با پراکندگی در پنج قاره‌ی جهان برای دانش‌آموزان مشخص کند و گروه‌ها، از میان آن کشورها یکی را انتخاب کنند. همچنین ممکن است که این کشورها، کشورهای همسایه‌ی ایران باشند.

فعالیت ۳

ادیان مختلف جهان، مناسک متفاوتی برای عبادت و نیایش دارند. بچه‌ها دوست دارند که با این مناسک آشنا شوند. آشنایی با ادیان مختلف به آن‌ها کمک می‌کند که درک هستی‌شناسی بیشتری از «خدا»، «عالم آفرینش» و مفهوم «نیایش» پیدا کنند. برای این کار می‌توانید از آن‌ها بخواهید که مانند فعالیت بالا عکس‌هایی از مناسک مذهبی ادیان مختلف جست‌وجو کنند. بچه‌ها می‌توانند این عکس‌ها را در

نمایشگاه بگذارند و یا عکس‌ها را به همراه توضیحاتی مختصر برای هم‌کلاسی‌های‌شان نمایش دهند. همچنین هر گروه می‌تواند ویدئوکلیپی از عکس‌ها بسازد و عکس‌ها را با موسیقی تلفیق کند. برای آشنا کردن دانش‌آموزان با مناسک ادیان مختلف، می‌توانید در ابتدای کلاس از کتاب «ادیان جهان» که توسط انتشارات «سایه‌گستر» چاپ شده‌است، استفاده کنید. همچنین بسیاری از مناسک‌های مذهبی را می‌توانید در مستند زیبای «samsara» جست‌وجو کنید. می‌توانید پس از این‌که دانش‌آموزان این فعالیت را انجام دادند، به شباهت‌های ادیان مختلف اشاره کنید. مثلاً تصاویری از نیایش که می‌تواند در ادیان مختلف مشابه باشد. همچنین می‌توانید مناسک و مکان‌های مقدس را با هم مقایسه کنید. مثلاً در مورد عکس‌های زیر می‌توانید از بچه‌ها بپرسید که فکر می‌کنند که آدم‌ها در کدامیک از مکان‌های زیر به معنویت نزدیک‌تر هستند و دلایل‌شان را بیان کنند.

منابع:

- در تهیه‌ی این متن از کتاب‌های زیر و چندین سایت اینترنتی فارسی و انگلیسی استفاده شده‌است.
- ۱- نگاهم کن، خیالم کن، (۱۴۷ جستار درباره‌ی عکس)، یوریک کریم مسیحی، ۱۳۹۶، انتشارات بیدگل.
 - ۲- عکس و دیدن عکس (عکس به ما چه می‌دهد، ما از عکس چه می‌گیریم)، یوریک کریم مسیحی، ۱۳۹۸، انتشارات بیدگل.